

Çeviri Odaklı Transdisipliner Pratikler: Organizmalardan Artırılmış Veri ve Çeviri Heykellerine*

Translation-Oriented Transdisciplinary Practices: From Organisms to Augmented Data and Translation Sculptures

Emine BOGENÇ DEMİREL¹ , Zeynep GÖRGÜLER²

*Bu çalışma 4-5 Ekim 2019 tarihleri arasında Alternatif Bilişim Derneği tarafından düzenlenen Yeni Medya Çalışmaları IV. Ulusal Kongre "Yeni Eşitsizlikler" konulu konferansta sunulan bildirinin farklı vurgu noktalarını güncellenmiş ve genişletilmiş halidir. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.yenimedya.org.tr/>

¹Prof. Dr. Yildiz Technical University, Faculty of Arts & Sciences, Department of Western Languages and Literatures, Istanbul, Turkey
²Res. Asst. PhD, Yildiz Technical University, Faculty of Arts & Sciences, Department of Western Languages and Literatures, Istanbul, Turkey

ORCID: E.B.D. 0000-0001-6995-2198;
Z.G. 0000-0001-6538-4840

Corresponding author:

Prof. Dr. Emine BOGENÇ DEMİREL,
Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatlar
Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-mail: emine.bodem@gmail.com

Submitted: 14.12.2020

Revision Requested: 15.01.2021

Last Revision Received: 16.01.2021

Accepted: 22.02.2021

Citation: Bogenc Demirel, E., & Gorguler, Z. (2021). Çeviri odaklı transdisipliner pratikler: Organizmalardan artırılmış veri ve çeviri heykellerine. *Litera*, 31(1), 329-348. <https://doi.org/10.26650/LITERA2020-840778>

öz

Günümüz dijital teknolojileri bir yandan demokratikleşme ve bireyin sivilleşmesi yönündeki toplumsal hareketleri desteklerken, diğer yandan veri temelli eşitsizlikleri artırmaktadır. Ağ toplumuna geçişle birlikte, günümüzde dijital ağlar etrafında yeniden inşa olan çeviri pratiklerine ve çevirmen kimliklerine tanık olunmaktadır. Bununla birlikte, çevirinin, bilim, sanat ve teknoloji alanlarıyla kurduğu kenar ilişkileri sonucunda transdisipliner kavramlar ve yaklaşımlar önem kazanmaktadır (Demirel ve Görgüler, 2020). Buradan hareketle, ilgili araştırma kapsamında, çeviri bir yeni medya pratiği olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda, yeni medya sanatı türü olarak biçimlenen biyo-sanat hareketinde üretilen çeviri temelli mikroskop performansları, sözü edilen transdisipliner kavramlar ve yaklaşımlar çerçevesinde incelenmektedir. İlk aşamada, yeni medya sanatçısı Ayşegül Süter tarafından hücre dokularının mikroskopik hareketlerinden yola çıkarak üretilen artırılmış veri ve çeviri heykelleri, kaynak ve erek içerik odağında çözümlenmektedir. Bu kapsamda, *Microspheres*, *Flight Above Cells* ve *Cryztallization* adlı biyolojik veri ve çeviri heykelleri, araştırmanın saha çalışmasını oluşturmaktadır. Daha sonrasında ise, ilgili medya sanatçısıyla ya da başka bir deyişle çevirmeni ile benimsediği üretim taktiklerine ve performans sergileme biçimlerine yönelik yapılan söyleşide, yukarıda söz konusu olan transdisipliner kavramların ve yaklaşımların izdüşümleri aranmaktadır. Çeviri pratiğini ve çevirmen kimliğini biyo-sanat hareketi etrafında sorgulamak, veri gerçekliğine yönelik de farklı algılama biçimlerini beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak, biyo-sanat odaklı üretim biçimlerini, transdisipliner bir çeviri pratiği ve süreci olarak kavramak, veri olgusu etrafında biçimlenen demokratikleşme yönündeki toplumsal hareketlere de ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri pratiği, transdisipliner yaklaşım, biyo-sanat, kenar ilişkileri, demokratikleşme

ABSTRACT

While today's digital technologies support social movements towards democratization and civilisation of the individual, they also increase data-based inequalities. With the transition to the network society, we are witnessing translation practices and translator identities reconstructed around digital networks today. However, transdisciplinary

concepts and approaches gain importance as a result of the “edge effects” that translation establishes with the fields of science, art and technology (Demirel and Görgüler, 2020). With this in mind, translation is considered a new media practice within the scope of the relevant research. In this context, translation-based microscope performances produced in the bio-art movement, which are shaped as a new media art type, are discussed within the framework of the mentioned transdisciplinary concepts and approaches. In the first stage, the augmented data and translation sculptures produced by the new media artist Ayşegül Süter based on the microscopic movements of cell tissues are analyzed in the focus of source and target content. In this context, the sculptures *Microspheres*, *Flight Above Cells* and *Cryztallization* and their biological data constitute the fieldwork of the research. Later, in the conversation with the relevant media artist, or in other words, the translator, regarding the production tactics and performance styles she adopted, the projections of the transdisciplinary concepts and approaches mentioned above are sought. Questioning translation practice and translator identity around the bio-art movement brings together different perceptions of the data reality. As a result, grasping bio-art-oriented production forms as a transdisciplinary translation practice and process also sheds light on the social movements towards democratization shaped around the facts of the data.

Keywords: Translation practice, transdisciplinary approach, bio art, edge relations, democratization

EXTENDED ABSTRACT

Within the framework of the opportunities provided by new communication and information technologies, the production and circulation of information is carried beyond borders. At the global level, a new network-type society model, strengthened by technological infrastructure and interconnected by wireless communication networks, is taking shape. Communication channels organized around network society support social movements towards the civilisation and democratization of the individual. On the other hand, inequalities based on data and algorithms are increasing day by day. In this context, global problems such as the circulation of hate speech, data mining, digital surveillance, etc. arise, which are threatening ethical values.

It is inevitable that the translation practice and translator identity, which is the focal point of the relevant research, will be redefined within the framework of the opportunities and threats created by the digital environment. New social structures that rise within the framework of digital experiences lead to the formation of new conceptualizations regarding translation practice and translator identity, as well as transdisciplinary production fields. At this point, it should be remembered that the only thing which sustains itself is the mechanism of nature, and it is very important to establish “edge relations” between science, translation, and art, just like in nature because in order to find solutions to global problems arising from data-based inequalities, it is necessary for the translation field to think within the transdisciplinary line and to question global problems. The transdisciplinary approach, which interacts with the scientific and artistic forms of production, supports participatory and sharing production and also brings new thinking systems to current global problems by going beyond disciplines. In this

context, transdisciplinary thinking is shaped around values such as sustainability, equality, justice, social responsibility, ethics, and creativity.

The aim of this research is to analyze the translation-oriented opposition and practices of resistance adopted by the new media artist Ayşegül Süter in the bio-art movement against data inequalities that threaten the global order, with a focus on source-target content. In the bio-art movement, biological organisms are transformed into augmented data sculptures by artificial intelligence applications as a result of artistic interpretation—in other words, *translated*. In this study, where translation is considered as a new media practice, translation-based microscope performances produced around the bio-art movement are discussed within the framework of transdisciplinary concepts and approaches in the field of the translation and new media arts. In this context, concepts like participation, sharing translation contents, the practice of translation as a democratic and civil value, adhoc translation practices, and translator identities defined as volunteers, activists, and fans stand out. Other concepts related to the transdisciplinary, innovative, and collective nature of new media arts that critically examine the relationality between science, art, and technology and that adopt performance-based experimental production constitute the other emphasis of the research. Along with these, the transdisciplinary relations established between science, translation, and art bring social movements organized towards democratization to the conceptual center of the research.

Within the scope of the field work, the translatable sculptures *Microspheres*, *Flight Above Cells* and *Crytallization* created by the above-mentioned new media artist Ayşegül Süter based on the microscopic performances of biological organisms and their biological data are discussed within the scope of source and target content relation. In the analysis phase, the traces of transdisciplinary concepts that create science-translation-art “edge relations” are traced in the aforementioned contents. In the second phase of the field work, an interview is held with the relevant artist about her translation-based production tactics and activism against data inequality.

As a result, the bio-art movement is taking shape as a translation-oriented new media practice that is developing along the axis of science, art, and technology. The practice of bio-art, which has developed in the struggle against data inequality as a social movement, is considered with an ethical and deontological understanding within the framework of transdisciplinary concepts and approaches related to contemporary translation practices and new media arts.

1. Giriş

Günümüzde, bilim, sanat ve teknoloji kesişiminde üretilen yeni çeviri pratiklerine ve biçimlenen yeni çevirmen kimliklerine tanık olunmaktadır. Çevirinin sanat ve teknolojiyle sentezlenmesi, yeni bakış açılarını beraberinde getirmekte ve bunun sonucunda çeviri pratiğine yönelik yeni söylemler ve yeni etkileşimsel alanlar şekillenmektedir. Çeviri alanına ilişkin bu yöndeki eleştirel ve sorgulayıcı bakış açıları aslına bakılırsa spekülatif yaklaşımların önemini vurgulamaktadır. Teknolojik, bilimsel ve sanatsal açılımlar sonucunda çevirinin transdisipliner bir araştırma pratiği olduğu gerçeği anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda, kendisini sürdüren tek şeyin doğanın oluş mekanizması olduğunu ve evrenin var olduğu andan itibaren devam edecek olan tek şey olduğunu dile getiren Aydemir'e göre, "iki farklı ekosistemin bir araya geldiği yerlerde besin ağı üzerinden çok yüksek enerjili alışverişler yapılmakta ve buna kenar etkisi" (2019, s. 2) denilmektedir. Bilim ve sanat ilişkiselliğini öne çıkaran yazar, sürdürülebilir bilginin bu yönde gelişen bağlantısal düşünme sistemiyle meydana geldiğini sözlerine eklemektedir. Tıpkı doğanın işleyişinde olduğu gibi yaratılan yüksek enerjili kenar ilişkileri transdisipliner üretim alanlarının önünü açmaktadır. Bu noktada, toplumsal gerçeklikler çerçevesinde bilim, çeviri ve sanat arasında kenar ilişkileri kurmak ve bunları görünür kılmak oldukça önemlidir.

Transdisipliner düşünce biçimi, farkı disiplinlerin katılımcı ve paylaşımcı çalışma koşulları içerisinde etkileşime girerek günümüz sorunlarına yönelik bütüncül çözüm önerileri sunması olarak ele alınabilmektedir. Bu noktada, ağ toplumunda ortaya çıkan eşitlik, adalet, ekonomi ve sosyal meseleler gibi küresel sorunlara çözüm olarak disiplinlerin ötesine geçilmesi ya da başka bir deyişle disiplinler aşılarak başka düşünce biçimlerine başvurulması amaçlanmaktadır. Nicolescu'ya göre, transdisipliner bakış açısında, bilim ve sanatın birlikteliği, bilginin farklı alanları arasında keşfedici köprüler kurmaktadır (2002, s. 89). Transdisipliner yaklaşımı disiplinlerin ötesinde bir bilim ve diyalog kurma sanatı olarak ele alan Nicolescu için, transdisipliner düşünceyle birlikte bilimsel kültür ve sanatsal kültür etkileşime girmekte ve disiplinlerin ötesinde bilimsel yeni düşünme alanları yaratılmaktadır (1997, s. 4). Transdisipliner üretim biçimi, sürdürülebilirlik, eşitlik, adalet, sosyal sorumluluk, etik ve yaratıcılık gibi değerlere dayanmaktadır (Blevis, ve ark., 2015, s. 835). Bu çerçevede, transdisipliner yaklaşımda, birden fazla disiplin arasında ilişki kuran, işbirliği ile dayanışma sağlayan, disiplinlerin ötesinde yeni araştırma yöntemleri ve alanları yaratan, akademi, özel sektör ve kamu arasında ilişki oluşturan ve son olarak da günümüz sorunlarına yönelik bütüncül çözümler üreten düşünsel pratikler öne çıkmaktadır (Çetin, 2019, s. 48).

Çeviriyi toplumsal hareketlere amak demek, eviri pratiğine yönelik yeni kavramlar sunmayı ve eviri odaklı anlam evreninin sınırlarının genişlemesini sağlamaktadır. Çeviri alanının taradığı zaman ve mekân oldukça geniştir. Bu nedenle, günümüzde, çeviriyi anlamaya çalışırken başka zamanlara, başka meknlara sıçramalar yapmak zorunlu hale gelmektedir. Toplumsal hareketler, aslına bakılırsa eviri alanının bilimsel ve teknolojik olduğu kadar sanat ile olan ilişkiselliğine de dikkat çekmektedir (Demirel ve Görgüler, 2020, s. 31). Bu kapsamda, eviri ile ve sözü edilen başka alanlardaki paralel gelişmelere ve ortak süreçlere odaklanmak transdisipliner hat üzerinde düşünmeyi ve sorgulamayı zorunlu kılmaktadır. Dönüşen teknolojiyle birlikte, eviri alanında yeni bir kavramsal ve deneysel ufka doğru yol alınmaktadır. Bu gelişmeler odağında, eviri kuramlarını, yaklaşımlarını ve çevirmen kimliğini dışa kapalı, diğer olgulardan, varlıklardan farklı bir bütün olarak kavramak yerine, eviri ve ilişkili tüm gerçekliklerin değişkenliğini ve her birinin toplumsal hareketlerin ürünü olduğunu anlamaya çalışmak oldukça önemlidir.

Dijital teknolojilere bakıldığında, evrimii iletişim ortamlarının hız kesmeyen gelişimiyle birlikte verilere ve algoritmalara dayalı eşitsizliklerin artarak, bireysel ve toplumsal ilişki ağlarını olumsuz yönde etkiledikleri görülmektedir. Dijital teknolojiler bir yandan ifade özgürlüğü ile bilgiye erişim hakkı gibi temel değerleri desteklerken, diğer yandan yankı odalarının artması, trol ve bot hesapların dolaşıma girmesi (Binark, 2017, s. 21), nefret söyleminin üretilmesi, kişisel verilerin izinsiz kullanılması, veri madenciliği, dijital gözetim, doğruluğu kanıtlanamayan içeriğin yayılımı gibi etik sorunsalları gündeme getirmektedir. Veri, hem toplumsal, siyasi ve kültürel bir tahakküm ve denetleme aracı olarak kullanılmakta, hem de sözü edilen eşitsizliklere yönelik mücadelede direnme, başkaldırma ve meydan okuma biçimi olarak öne çıkmaktadır. Bu perspektiften hareketle düşünüldüğünde, eviri pratiğinin, dilsel, kültürel, siyasi ve toplumsal düzlemde gerçekleşen bir eylem olması nedeniyle, çok boyutlu ve katmanlı bir Şekilde okunması kaçınılmazdır. Çeviri sosyolojisi çerçevesinde, "eviri pratiğine katılan birey ve kurumlardan oluşan tüm eyleyicilerin eviri çözümlmelerine dahil edilmesinin gerekliliği" bir kez daha ortaya çıkmaktadır (Heilbron ve Sapiro, 2008, s. 43).

Bu çalışmanın amacı, söz konusu olan veri eşitsizliklerine yönelik yeni medya sanatçısı Ayşegül Süter'in ürettiği biyo-sanat hareketinde benimsediği eviri odaklı karşı koyma ve mücadele etme pratiklerine ilişkin kaynak-erek içerik odağında çözümlleme gerçekleştirmektir. Organizmaların ve insan dokularının sanatsal biçimlerde yorumlanmasına odaklanan biyo-sanat hareketinde, organik üretim süreçlerinin, yapay zekyla artırılmış veri heykellerine dönüşmesi (Zhao ve Vande Moere, 2008, s. 343) ya

da başka bir deyişle çevrilmesi söz konusudur. Araştırma kapsamında, biyo-sanata ilişkin deneysel müdahalelerin üretilmesi ve deneyimlenmesi bir çeviri süreci ve pratiği olarak ele alınmaktadır. Çünkü, “yeni medya aktaran, ileten, çeviri yapan ve nakleden bir aracı” olarak anlam kazanmaktadır (Yetişkin, 2016, s. 2). Bu çerçevede, günümüz çeviri pratiklerine yönelik kavramsallaştırmalar araştırmanın birincil dayanaklarını oluşturmaktadır. Bilim ve teknoloji etrafında üretilen yeni medya sanatlarına ilişkin transdisipliner yaklaşımlar ise çalışmanın diğer önemli vurgu noktalarıdır. Bu noktadan hareketle, ilk aşamada veri eşitsizlikleriyle mücadelede sanatçının ürettiği artırılmış veri ve çeviri heykellerine yönelik çeviri pratiği odağında içerik çözümlemesi yürütülmektedir. İkinci aşamada ise, sanatçıyla veri eşitsizliği karşıtı uyguladığı çeviri temelli yaratıcı üretim taktiklerine ve performans sergileme biçimlerine yönelik söyleşi yapılmaktadır.

İlgili biyo-sanat üretimlerini, çeviri pratiğiyle birlikte sorgulamak, hem çeviri hem veri gerçekliğine yönelik farklı algılama ve duyumsama biçimlerini beraberinde getirebilir mi? İlgili yeni medya sanatçısının yürüttüğü çeviri odaklı biyo-sanat hareketi, algoritmalara dayalı eşitsizliklerden doğan tahakkümü, hiyerarşileri, baskıları, kısıtları ortada kaldırıp, özgürlükçü, barışçıl ve sürdürülebilir bir tekno-kültürel ve sanatsal politika geliştirebilir mi? Başka bir deyişle, bilimle sanatın, organik olanla yapay olanın çatışmadığı biyo-sanat açılımı, veri eşitsizliğine ve yarattığı sonuçlara yönelik çeviri temelli direnç noktaları oluşturabilir mi? Son olarak, kolektif üretimin, dayanışmanın ve adhokratik oluşumların parçası olan ilgili biyo-sanat üretim pratikleri, veriler ve algoritmalar etrafında inşa edilecek olan demokratik değerlerin, hareketlerin tetikleyicisi ve sürdürücüsü olabilir mi?

Bu makalede, veri eşitsizliğiyle mücadele yönünde, çevrimiçi ağlarda, bilimsel ve teknolojik inovasyon ile gelişen ve çeviri temelli bir üretim pratiği olan biyo-sanat hareketi, günümüz çeviri pratiklerine ve yeni medya sanatlarına ilişkin transdisipliner yaklaşımlar çerçevesinde etik ve deontolojik bir kavrayışla ele alınmaktadır.

2. Kavramsal ve Yöntemsel Çerçeve: Toplumsal Hareketler Ekseninde Bilim, Çeviri ve Sanat Arasında Kenar İlişkileri Kurmak

2.1. Transdisipliner Üretim Hareketi Olarak Çeviri

Ağ toplumuna geçişle birlikte zaman ve mekân algısı dönüşmektedir. Bu çerçevede, çevirinin matematiği de değişmektedir. Çeviri alanında başka etkileşim ya da başka kenar ilişkilerinin denenebildiği örgütlenme modellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da

ancak var olan kavramlara farklı anlamlar yükleyerek olabilmektedir. Günümüz çeviri pratiklerine deneysel açıdan bakmak ya da çeviriyi toplumsal gerçekliklerden koparmadan bakmak bambaşka olasılıkların tanınmasına fırsat vermektedir. Böylelikle çeviride disiplinlerarası olduğu kadar transdisipliner düşünmeye alan açılmaktadır. Çeviri alanındaki dijital açılımı gündeme taşıyan Deborah Folaron'ın belirttiği gibi, "günümüzde, birçok disiplin, dijital ortamın ve internet teknolojilerinin yarattığı dönüşümleri kavrayabilmek için birbirleriyle bilgi paylaşımında bulunmaktadır" (2012, s. 6). Bu nedenle, "ağ toplumunu çözümlen tüm yaklaşımlar -internet sosyolojisi ve sosyal medya çalışmaları- gibi, ağlarda örgütlenen çeviri hareketleri ile bu ağları deneyimleyen çevirmen kimliklerini gözlemleyebilmek için yöntemsel çerçeveler sunmakta ve bu şekilde disiplinlerarası geçişlilik düzleminde kurulacak olan etkileşimsel ilişkiler sayesinde çeviri alanı dijital çağa ayak uydurabilecektir" (Folaron, 2012, s. 6).

Bu çerçevede, çeviri pratiğine yönelik denenecek birçok kavramın ve uygulamanın olduğunu hatırlamak yerindedir. Böylece, çeviri alanında tahakküm altına alan yaklaşımların yerine gelecek çeviri pratiklerini anlamak için özgürleştirici düşünme biçimleri ve kavramlar tanımlanmaktadır. Çeviri alanında algoritmalarla birlikte durağan ve statik metin anlayışı dönüşmektedir. Hareketleri ve dinamik performansları barındıran katılımcı ve paylaşımcı çeviri 2.0 içerikler ön plana çıkmaktadır (O'Hagan, 2016, s. 941). Ağlar etrafında yaratılan oluşumlarda, gönüllülük ilkesinden hareketle internet kullanıcıları, ortak akıl yürütme gücüyle mültimedya içeriklerini bir dilden başka bir dile çevirmekte ve bu çeviri ürünleri dolaşıma sokmaktadırlar (O'Hagan, 2009, s.14). Dijital çeviri mimarisinde, fan, gönüllü ve aktivist olarak nitelendirilen çevirmen kimlikleri şekillenmektedir. Çevirmen, medyalararası iletişimi kuran aracı kimliğiyle bilginin üretiminde ve dolaşımında aktif bir konuma yükselerek, toplumsal iletişim ağlarında sorumluluk üstlenen angaje birey konumunda bulunmaktadır (Gambier, 2012 s. 5). Sözü edilen çevirmenler, toplumsal alana katılımlarıyla, bireysel düzlemde sivilleşme sürecine katkı sağlamaktadırlar. Böylelikle, bilginin erişilebilir ve ulaşılabilir kılınması ve bireylerarası fırsat eşitliğinin sağlanması için zemin hazırlamaktadır (Pérez- González ve Saraeva, 2012, s. 152). Katılımcı demokratikleşme hareketleri çerçevesinde öne çıkan adhokratik çeviri topluluklarında, kullanıcılar ortak ilgi alanları doğrultusunda, farklı becerilerini ve bilgilerini bir araya getirmektedirler (Demirel ve Görgüler, 2015, s. 147; Demirel ve Görgüler 2019a, s. 280; Demirel ve Görgüler 2019b, s. 92; Pérez-González, 2010, s. 269). Görüldüğü üzere, çeviri pratiği aracılığıyla kullanıcıların bilimsel ve sanatsal üretim alanlarına katılımı, demokratikleşme yönünde gerçekleşen toplumsal hareketleri desteklemekte ve bireyin sivilleşmesi yönündeki açılımlara olanak tanımaktadır.

2.2. Yeni Medya Pratiği Olarak Biyo-Sanat

Bir yeni medya sanatı türü olan biyo-sanat hareketini tanımlamadan önce yeni medya sanatını oluşturan niteliklerin neler olduğuna odaklanmak yerinde olacaktır. Aslına bakılırsa, dijital sanat, interaktif sanat, mültimedya sanatı olarak da adlandırılan yeni medya sanatı, bilim, sanat ve teknolojinin birlikte çalıştığı işlerin performansı olarak kavramsallaştırılmaktadır. Burada, yeni medya sanatı çağdaş sanatla yeni bağlar kuran ve herkesin erişimine olanak sağlayan, açık paylaşımı ve dolaşımı destekleyen üretimlerden oluşmaktadır. Yeni medya sanatı, deneysel olduğu kadar, süreç odaklı içeriklerin öne çıktığı bir alan olarak anlam kazanmaktadır. İnovasyon kavramı ile ilişkilendirilen yeni medya sanatına ilişkin üretimler, teknoloji merkezli tasarımlara yoğunlaşmaktadır (Yetişkin, 2012, s. 3)

Yetişkin'e göre yeni medya sanatı, "her an çoğalan ve değişen bir estetiğe kendimizi açarak başkalığı deneyimlemek üzere yapılan sezgisel ve düşünsel bir çağrıdır" (2012, s. 4). İnovatif, transdisipliner, eleştirel, kolektif, zaman-mekân olasılıklarını çeşitlendiren ve dünyayı başka bir şekilde deneyimlemeyi öneren yeni medya sanatları, başka bir dünyanın mümkün olması için düzen ve düzenekler yaratmayı amaçlarken, hâkim olanın akışına kapılmamak için yaratıcı hamleler yapmayı hedeflemektedir. Zihinlerarası stratejiler geliştiren yeni medya sanatı, "siyasi anlamda aktivist hareketler inşa etmektedir" (Yetişkin, 2012, s. 3). Transdisipliner bakış açılarına açılan yeni medya sanatı, "bilimsel sorgulamaları, teknolojik gelişmeleri eleştirel bir yolla sanatsal üretim alanlarına eklemekte ve bununla birlikte bireye başka olasılıkların imkânını sorgulatmaktadır" (Yetişkin, 2018, s. 3). Transdisipliner niteliğiyle birlikte, "yeni medya sanatı farklı potansiyelleri aktive ederek, içerisinde bulunduğumuz zaman ve mekânın olasılıklarını çeşitlendirmekte ve bunları duyumsanır hale getiren paylaşıma, kolektif zihniyete dayanan işleri öne çıkarmaktadır" (Yetişkin, 2018, s. 3). Yetişkin'in deyimiyle, "bilim, sanat ve teknoloji arasındaki bağları eleştirel bir yaklaşımla ele alan yeni medya sanatı günümüz sorunlarıyla doğrudan bağ kurmakta ve dijital ortamın ötesine geçerek farklı disiplinlere dokunarak çeşitlenmekte ve gelişmektedir" (Yetişkin, 2016, s. 1). Günümüzde yeni medya sanatları, "biyoloji, genetik, bilişim, robotik, jeoloji, kimya, mimarlık, sosyoloji ve siyaset gibi alanlarla" kenar etkisi kurmaktadır (Yetişkin, 2016, s. 1).

İnovatif ve transdisipliner düşüncenin önünü açan yeni medya sanatlarında, sanatçılar sınırlarının ötesinde henüz bilinmeyen ve inovatif olanı yaratan insanlar olarak biçimlenmektedir. Teknolojik araçlara başvurarak farklı alanları harmanlayan ve sinerji

oluşturan pratikleri deneyimleyen sanatçılar, teknolojinin başka amaçlar için de kullanılabileceğini gündeme taşımaktadırlar. Sanatçılar ve bilim adamları arasındaki etkileşim alanına yakından bakıldığında her ikisi de semboller, gerçeklik temsilleri üzerinde yoğunlaşmakta ve hatta zaman zaman kullandıkları dil de etkileşime girmektedir. Soyutlama ve estetik düşünce eğilimi, hem sanatçı da hem de bilim adamında esastır (Sorensen'den akt. Yetişkin, 2016, s. 3).

Biyo-sanat hareketine yakından bakıldığında, yeni medya ortamlarında biyolojik süreçlerden ilham alınarak yaratılan sanat üretimi olarak tanımlanmaktadır. Biyo-sanat üretimi, "herhangi bir medya aracı ve coğrafyaya bağımlı kalmadan, amatör ve profesyonel stüdyo ile bilimsel laboratuvarlarda gelişmekte ve yaşam ve ölüm ile ilgili süreçleri sorgulamaktadır" (Yetişkin, 2018, s. 4). Bu çerçevede, "yaşam ile ölümün tekno-bilimsel ve sanatsal üretim süreçlerine yansımaları söz konusudur" (Kac, 2005, s. 1). Bu noktada, sözü edilen veri kümeleri ya da başka bir deyişle veri heykelleri, verinin fiziki anlamda görselleştirilmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bir anlamda, veri, sanatsal bir bedene bürünüp paylaşımına açılmakta ve toplumsal iletişim sürecinde alternatif bir ortam yaratmaktadır. Bilginin serbest dolaşımıyla birlikte demokratikleşme sürecinin desteklenmesi de veri heykelleri çerçevesinde öne çıkan değerler olarak ele alınmaktadır (Zhao ve Vande Moere, 2008, s. 343). Biyo-sanat hareketi kapsamında ortaya çıkan işler ve fikirler kimi zaman ironik, kimi zaman tamamen bilimsel, kimi zaman bilim-kurgu betimlemesi gibi olası gelecek senaryolarını kapsamaktadır. Teknolojik araçlara ve mikroskobik ileri görüntüleme tekniklerine başvurulmuş, canlı ve transjenik organizmalardan, genetiği bozulmuş bitkilerden ve biyoluminesans canlılardan hareketle sanatsal içerikler yaratılmaktadır.

2.3. Bilim, Sanat ve Teknoloji Etrafında Yükselen Toplumsal Hareketler

Dijital ağlar etrafından kurulan yeni toplumsal hareketlere yönelik örgütlenme modelleri ve bireyin eyleme geçme biçimleri, teknolojik, bilimsel ve sanatsal açımlar etrafında yeniden inşa edilmektedir. Yeni toplumsal hareketlerin, sanat ve aktivizmi yakınlaştıran yaratıcı eylem repertuarı, sanatsal imgelerden, kültürel öğelerden ve yaratıcı üretim taktiklerinden yararlanan yaratıcı aktivist bireyler, "eylemci sanatsallığa" teknolojiyle birlikte yeni bir boyut kazandırmaktadırlar (Boyd ve Mitchell 2015, ss. 1-2). Ortak bir konu etrafında ayrılıkları olan ve çoklukları temsil eden rizomatik sınıfla tanımlanan toplumsal hareketlerde, ağlar kuran bireyler, yaratıcılığa, mizaha, internet

üzerinden örgütlenen zekâya, teknolojik entelektüelliğe ve derin bir katılımçılık etiği anlayışına sahiptirler. Bu çerçevede, tek bir çözüme odaklanan katı bir eylem planı buyurmak yerine kullanıcının karşılaştığı her duruma yönelik uygulayabileceği esnek ve birbiriyle bağlantılı toplumsal hareketlerden oluşan eleştirel yaklaşıma dayalı modüler bir matris sunmaktadır (Boyd ve Mitchell, 2015, s. 4).

Teknolojik ağlarla birbirine bağlanan ve eylemci sanatsallığa dayanan toplumsal hareketler, bireyin katılımçı ve paylaşımcı üretim pratiklerini desteklemektedir. Teknoloji, sanat ve bilim kesişiminde örgütlenen açık bilim oluşumlarında, yatay ve akışkan örgütlenme şekli ortaya çıkarken, koreografik ve yumuşak liderlik algısı geliştirilmektedir (Gerbaudo, 2014, s. 257). Bununla birlikte, “öz-yönetimi ve öz-düşünümsel kavrayışı temel alan katılımçı demokrasi anlayışı, diyalog kültürü ve bireyin sivilleşmesi gibi değerler” önem kazanmaktadır (Castells, 2013, s. 246). Bilim ve sanat birlikteliğini savunan toplumsal hareketler, “insan ile yapay zekâ temelli iletişim ortamları arasındaki etkileşimin” önemini de vurgulamaktadır (Haraway, 2016, s. 58).

Görüldüğü üzere, bilim, çeviri ve sanat arasında kurulan transdisipliner kenar ilişkileri, demokratikleşme yönünde örgütlenen toplumsal hareketler etrafında anlam kazanmaktadır.

3. Transdisipliner Bir Üretim Sahası: Biyo-Sanat Hareketinde Çeviri

Temelli Mikroskop Performansları¹

Yeni medya sanatçısı Ayşegül Süter² deneysel pratiklerinde deniz canlıları, botanik hücreleri, gözyaşı, bakteriler, hastalıklı ve sağlıklı insan hücreleri vb. organizmaların mikroskop altında deneyimlediği görüntülerini ve hareketlerini, farklı ölçeklendirme yöntemleriyle üç boyutlu fotoğraflara, veri tablolarına ve tuvallerine, ses, ışık yerleştirmelerine ve artırılmış veri heykellerine dönüştürmektedir (Şekil 1, 2, 3). Bu kapsamda, reçine, epoksi, akrilik kullanılan malzemeler arasında bulunurken, çağdaş cam üfleme yöntemi sözü edilen sanatsal yorumlama sürecinde, ilgili medya sanatçısının başvurduğu üretim teknikleri arasında yer almaktadır. İlgili medya sanatçısı deneyimlediği transdisipliner üretim sürecini şu şekilde ifade etmektedir (Süter, n.d., para. 3):

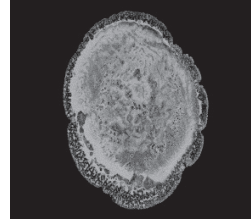
1 Aşağıda yer verilen görsellere ilişkin video içeriklerine www.aysegulsuter.net adresinden ulaşılabilir.

2 Yeni medya sanatçısı Ayşegül Süter'e ilişkin detaylı bilgi için bkz. www.aysegulsuter.net

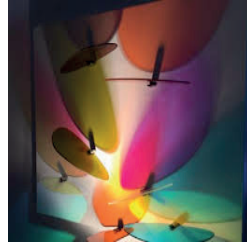
Geleneksel sanat üretme taktiklerini bilimsel ve teknolojik kavramlarla harmanlıyorum. Biyolojik dünyadan ilham alarak, evrenin hayal edilemez güzelliğine ve biyolojik çeşitliliğine yönelik farkındalık yaratmayı amaçlıyorum. Sanatsal üretimlerim biyo-sanata ilişkin kavramları ve teknikleri kapsıyor. Sanatıma, yapay ışığı, güneş ışığını, kinetik hareketleri, animasyon uygulamalarını, kristalleri ve bilimsel her aracı dahil etmeye çalışıyorum³

Şekil 1. Cam yerleştirmesi (Deniz canlıları)

Şekil 2. Üç boyutlu mikroskobik gözyaşı fotoğrafı

Şekil 3. Cam ve ışık yerleştirmesi (Deniz canlıları)

3.1. Kaynak ve Erek İçerik Odağında Çözümleme

Bu bölümde, ilgili medya sanatçısının biyo-sanat hareketi kapsamında ürettiği üç farklı mikroskop performansına yönelik kaynak ve erek içerik odağında çözümleme gerçekleştirilmektedir. İlk aşamada, "Microspheres"⁴ başlıklı biyolojik veri heykellerini içeren performans ele alınmaktadır. İkinci aşamada, "Flight Above Cells"⁵ olarak adlandırılan dijital veri yerleştirmesi üzerinde durulmaktadır. Üçüncü aşamada ise, "Crystallization"⁶ olarak tanımlanan ve duvar yerleştirmesi olarak sunulan veri heykellerine odaklanılmaktadır.

3 Medya sanatçısının ifadesi yazarlar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. İngilizce kaleme alınan metin için bkz. www.aysegulsuter.net

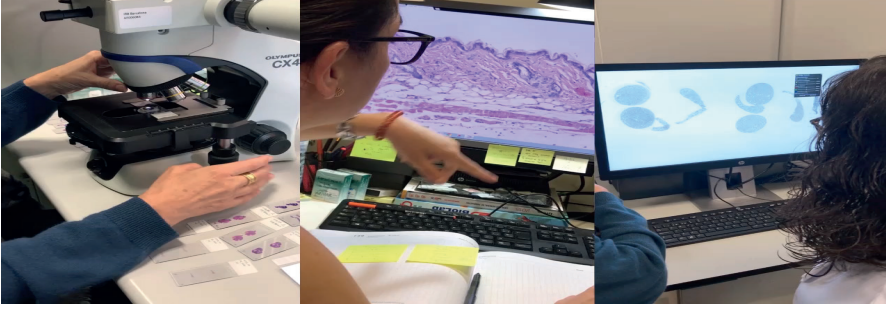
4 İlgili çalışmaya ilişkin video içerikleri için bkz. <http://aysegulsuter.net/portfolio/microspheres/>

5 İlgili çalışmaya ilişkin video içerikleri için bkz. <http://aysegulsuter.net/portfolio/flight-above-cells/>

6 İlgili çalışmaya ilişkin video içerikleri bkz. için <https://detroit.sciencegallery.com/depth-exhibits/crystallization>

Microspheres

Sanatçı, Haziran ve Temmuz 2018 tarihleri arasında *Türk Kültür Vakfı* ve *Türkiye Cumhuriyeti Barcelona Başkonsolosluğu* tarafından desteklenen ve *IRB- Histopathology Laboratory of IRB Barcelona- Institute of Research in Biomedicine* tarafından düzenlenen programa konuk sanatçı olarak katılmıştır. Süter, bu program çerçevesinde histopatolojik onkoloji laboratuvarında araştırma yapan bilim adamlarıyla çalışma fırsatı elde etmiştir. Burada ileri görüntüleme teknikleri ya da başka bir deyişle yapay zekâ eşliğinde, beyin, karaciğer ve akciğer gibi organların hücre dokuları onkologlar tarafından incelenmektedir. Böylelikle, sağlıklı ve tümörlü hücrelerden aldıkları örnekleri mikroskop altında inceleyen bilim adamları elde ettikleri verileri algoritmalar aracılığıyla görsel içeriklere dönüştürmektedirler (Şekil 4).

Şekil 4. Kaynak Hücre Dokularının Görsel Verilere Çevrilmesi

Medya sanatçı Süter, bu süreçte ilgili laboratuvarında çalışan bilim adamlarını gözlemlemiş olup, ortaya çıkan görsel verilerden hareketle çağdaş vitray tekniklerini kullanarak bir vitray yerleştirme çalışması üretmiştir (Şekil 5). Bu çerçevede hazırladığı *Microspheres* adlı vitray yerleştirme çalışması, Şubat-Mart 2019 tarihleri arasında Barcelona'da yer alan ve Art Nouveau sanat akımını temsil eden *Recinte Modernista de Sant Pau* hastanesinde sergilenmiştir. Hastaneye ait ve sadece gün ışığının temas ettiği ameliyathanenin 4.5 metre yüksekliğindeki camlarında, sanatçının, ilgili vitray yerleştirme çalışmasına yer verilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Recinte Modernista de Sant Pau Hastanesi

İlgili vitray yerleştirmesinde, sanatçı gözlemlediği mikroskop altındaki hücre dokularını akrilik boyayla renklendirerek, siyah renkle belirtilen kanserli hücrelerin, her bir taraftan açık renklerle gösterilen sağlıklı hücreleri ele geçirme ve fethetme sürecine ışık tutmaktadır. Bu çerçevede, ilgili kaynak hücre dokuları, yapay zekâ algoritmalarıyla biyolojik veri heykellerine çevrilmiştir (Şekil 6-7).

Şekil 6. Ereğ İçerik (1)

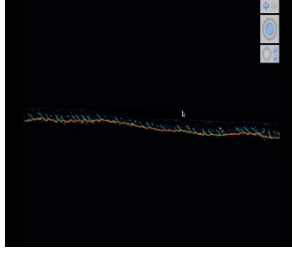
Şekil 7. Ereğ İçerik (2)

Sanatçı ürettiği biyolojik veri heykellerine yönelik şu ifadeyi dile getirmektedir (Süter, n.d., para. 2):

Buradaki süreci deneyimlerken bilimsel veriyi nasıl sanat biçimine dönüştürürüm sorusunu kendime sordum. Gerçekleştireceğim çalışmanın amacı, insan bedeninin görünmeyen biçimlerini görünür kılmaktır. Bu şekilde izleyici, insan hücrelerini farklı ölçeklendirme şekliyle deneyimleme fırsatı yakalayacaktır

Flight Above Cells

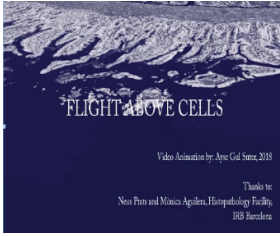
Sanatçı ürettiği vitray temelli veri heykeli çalışmasının ardından, *Flight Above Cells* adlı dijital bir yerleştirme çalışması ortaya koymuştur. Bu çerçevede, Süter, hücre dokularını farklı ölçeklendirme modelleriyle deneyimlemiştir (Şekil 8).

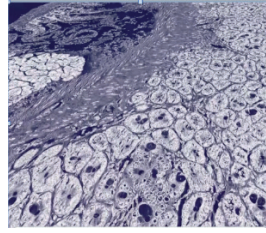
Şekil 8. Kaynak Hücre Dokusu (2)

Süter, görsel veriye dönüştürdüğü hücre dokularını *Adobe After Effects* adlı bir video efekt yazılım programıyla, yeryüzüne yönelik dron uçuşu etkisi yaratan bir dijital yerleştirmeye çevirmiştir. İlgili çalışma yukarıda sözü edilen hastane ortamında sergilenmiştir (Şekil 9-10).

Erek İçerik (2): Dijital yerleştirme

Şekil 9. Erek İçerik (4)

Şekil 10. Erek İçerik (5)

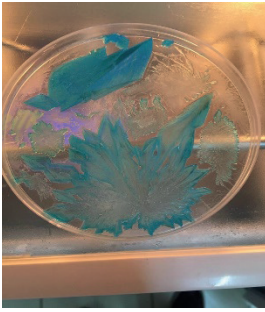
Crystallization

Sanatçının ürettiği son mikroskopik performans çalışması, “Crystallization” olarak adlandırılmaktadır. Sanatçı, ilgili onkologlar tarafından hastalıkların tespit edilme sürecinde kullanılan kristalizasyon tekniğini deneyimlemiştir. Bu çerçevede, Süter, sodyum asetat ve kalsiyum klorürü, saf su ile kaynama noktasına gelene kadar ısıtıp, karışımın homojen hale gelmesini sağlamıştır. Daha sonrasında elde edilen içerikler petriklara dökülerek soğumaya bırakılmıştır (Şekil 11).

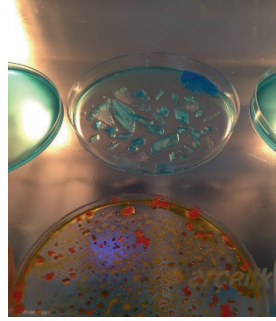

Şekil 11. Kaynak içeriğin (sodyum asetat karışımı) kristallere dönüşme süreci

Kristalleşen içerikler, Haziran ve Ağustos 2019 tarihleri arasında Amerika'da bulunan *Science Gallery Detroit*'de düzenlenen *Depth* adlı sergide duvar yerleşmesi olarak yer almıştır (Şekil 12-13).

Şekil 12. Erek İçerik (6)

Şekil 13. Erek İçerik (7)

İlgili medya sanatçısının deneyimlediği transdisipliner üretim sahasına yakından bakıldığında, biyolojik üretim sürecini temsil eden hücre dokularına ilişkin mikroskobik görüntülerin, yapay zekâ algoritmalarıyla veri ve çeviri heykellerine dönüştüğü görülmektedir.

3.2. Bilim, Sanat ve Teknoloji İlişkiselliğine Odaklanan Söyleşi ve Kavramsal Çözümleme

Artırılmış biyolojik veri ve çeviri heykellerine yönelik gerçekleştirilen kaynak ve erek içerik odağındaki çözümlemenin ardından, medya sanatçısına, bilim, sanat ve teknoloji ilişkiselliğine yönelik bir soru yöneltilmiştir. Bu kapsamda elde edilen yanıtlarda, yukarıda toplumsal hareketler kapsamında bilim, sanat ve teknoloji arasındaki transdisipliner

bağlantıyı vurgulayan kavramların izdüşümleri aranmaktadır. Elde edilen yanıtlar dört aşamada ele alınmaktadır. İlk aşamada, medya sanatçısı sözlerine şu şekilde başlamaktadır:

Beni her ne kadar yeni medya sanatçısı, animasyon sanatçısı veya biyo-sanatçı olarak kategorize etmeye çalışsalar da ben kendimi disiplinlerarası dolaşan bir sanatçı olarak görüyorum. (A. Süter, özel söyleşi, Mart 28, 2019)

Görüldüğü gibi, Süter bu noktada kendisini disiplinlerarası etkileşim ortamlarında üreten bir sanatçı olarak tanımlamaktadır. Buradan anlaşılacağı gibi, sanatçı çok alanlı kimliğine ve çalışma pratiklerine, *yeni medya sanatçısı*, *animasyon sanatçısı* ve *biyo-sanatçı* kavramlarını kullanarak vurgu yapmaktadır. Sanatçının ifadesi şu şekilde devam etmektedir:

Deniz canlılarını ve organizmaları inceledikten sonra bunların hareketlerini, renklerini, formlarını kendi dilimde anlatmak istedim. Bunlardan ilham alarak ürettiğim cam ve ışık heykelleri ürettim. Görünmeyeni görünür kılmaktı buradaki amacım. Yine mikroskopu kullanarak buzun erimesinin hareketini görüntülemek istedim. Bir maddenin form değiştirmesi bazen çok yavaş olabiliyor ve süreç içinde bunu fark edemiyoruz. Aynı sosyal yapılar gibi yavaş ve gözükmeyen değişimler gibi. Ama o sırada sıcaklık değiştiren madde yavaş yavaş erir ve mikroskop sayesinde içindeki ufaklık hareketleri görebilme şansımız olur. (A. Süter, özel söyleşi, Mart 28, 2019)

Sanatçı, biyo-sanat hareketi çerçevesinde gözlemediği canlı organizmaların hareketlerini ve biçim değiştirmelerini, toplumsal hareketlerle ilişkilendirmektedir. Dijital teknolojilerle birlikte toplumsal hareketlerin *eylemci sanatsallığa* dayalı üretim taktikleri, Süter'in bu ifadesinde ön plana çıkmaktadır. Devamında, Süter, bilim, sanat ve teknoloji birlikteliğine odaklanmaktadır ve benimsediği üretim taktiklerinde ileri teknoloji kullanımının sanatsal yorumlamadaki işlevi üzerinde durmaktadır. Bu noktada, transdisipliner boyutta bilim, sanat ve teknoloji arasında kurulan *kenar ilişkilerine* dikkat çekmektedir.

Daha uzlaşmacı bakmak, farklı sesleri biraya getirmek ama her birinin kendi doğasına zarar vermeden. Bu şekilde zıtlıkları aşmak çok daha kolay olabilirdi. Keza, bilim ve sanata da böyle bakıyorum el ele kol kola gittiklerini düşünüyorum. Yaşamın olabilmesi için de bilim ve sanatı, yerel ve küreselin, aklın ve kalbin, bireysel ve kolektifin, organik ve yapay zekânın beraber olması kaçınılmaz, ancak bu şekilde sorunlara çözüm üretebiliriz. Sorunlara bir sanatçı gözüyle yaklaşım, cevapları datalarda arayıp insani

dokunuşlar yapmayı deniyorum. Amacım var olanı abartıp, olası bir gerçeklikle bağ kurarak hayali yaşam formları sunmak; ileri görüntüleme teknikleri ile üretilmiş videolar fotoğraflar moleküler biyolojiden ilham alarak yaşam formları üretmek. Doğanın rastlantısallık, bilinmezlik, doğurganlık ilkeleri benim merakımı körüklüyor. Yaşam döngüsü dünyanın her alanında, sadece zaman ayırıp bakıp, fırsatlara sezgisel yaklaşım ve de bunu kendi dilimize çevirmeyi unutmayalım. Her şey iç içe geçmiş durumda, eskiden kalıplaşmış sınırlar, sert çizgiler, tabular, hepsi kaybolmaya ve silikleşmeye çalışıyor. Disiplinlerarası ve ötesinde etkileşim alanlarında yaşıyoruz ve üretiyoruz. Bilim ve sanat her ne kadar kalp ve beyin gibi gözükse de ortak yönleri yadsınamaz, ikisinde de bilinemeyeni araştırma, tekrar tekrar deneme, yenilgi ve sorularla başlayan yeni bir araştırma süreci vardır. Bilim kanıtlanabilir doğruları ararken, sanat onun ötesine geçmeye çalışır (A. Süter, özel şöyleşi, Mart 28, 2019).

Biyolojik süreçleri ve sanatsal üretim pratiklerini, ileri teknoloji kullanımıyla harmanlayan sanatçı, tıpkı doğada olduğu, sürdürülebilir üretim için hiçbir yapının dışlanmadığı ve ötekileştirilmediği ya da başka bir deyişle demokratik değerlerin desteklendiği toplumsal hareketleri gündeme taşımaktadır.

Özüne baktığımızda bu sefer de yaşayan organizmalar ile işbirliği yapıp bunu sanatıma taşıyorum. Sanatı ötekileştirmek, dışlamak yerine, ötekini pasifleştirmek yerine, bütüncül bakmayı sağlıyor, iyileştirici bir etkisi var (A. Süter, özel şöyleşi, Mart 28, 2019).

Son olarak, organik olanla yapay zekânın ilişkiselliğinin altını çizen sanatçı, ancak bu şekilde çözüm odaklı transdisipliner üretim alanlarının inşa edileceğini sözlerine eklemektedir.

Yaşamın olabilmesi için de bilim ve sanatı, yerel ve küreselin, aklın ve kalbin, bireysel ve kolektifin, organik ve yapay zekânın beraber olması kaçınılmaz, ancak bu şekilde sorunlara çözüm üretebiliriz (A. Süter, özel şöyleşi, Mart 28, 2019).

Sonuç Gözlemleri

Bu makalede, inovatif ve transdisipliner bir üretim süreci olarak çeviri ve çevirmen kimliği ele alınarak, çeviri alanının sürdürülebilirliğinin yüksek enerjili kenar ilişkileri kurarak deneyimlenebileceği örneklenmiştir. Yeni medya üretim pratiği olarak çeviri alanı ürünleriyle, artık yeni medya sanatçısı ve çevirmeni gündeme taşınmaktadır.

İlgili biyo-sanat üretimlerini, çeviri pratiğiyle birlikte sorgulamak, hem veri hem de çeviri gerçekliğine yönelik farklı algılama ve duyumsama biçimlerini beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte, ilgili yeni medya sanatçısının yürüttüğü çeviri odaklı biyo-sanat hareketi, algoritmalara dayalı eşitsizliklerden doğan tahakkümü, hiyerarşileri, baskıları, kısıtları ortadan kaldırıp, özgürlükçü, barışçıl ve sürdürülebilir bir tekno-kültürel ve sanatsal politika geliştirebilmektedir. Başka bir deyişle, bilimle sanatın, organik olanla yapay olanın çatışmadığı biyo-sanat açılımı, veri eşitsizliğine ve yarattığı sonuçlara yönelik çeviri temelli direnç noktaları oluşmaktadır.

Çeviriye, bilim, sanat ve teknoloji temelli transdisipliner pencereden baktığımızda, alandaki esneme ve genişleme ile farklı alanlarda da ne denli etkin ve var olduğunu görebiliyoruz. Bu da çeviri alanının yaşamımız içindeki sürekliliğini vurgulamaktadır. Bu düşüncemizi güçlendirmek üzere yola çıktığımız bu çalışmamızda deneyimlediğimiz sonuç gözlemlerini şöyle sıralayabiliriz:

- Kolektif üretimin, dayanışmanın ve adhokratik oluşumların parçası olan ilgili çeviri odaklı biyo-sanat üretim pratikleri, veriler ve algoritmalar etrafında inşa edilecek olan demokratik değerlerin ve hareketlerin tetikleyicisi ve sürdürücüsü olmaktadır.
- Ağ temelli sanatsal üretim alanlarında bilim, sanat ve çeviri arasındaki sınırların belirsizleşmesiyle, eskinin içinden yeniyi açığa çıkaran yeni üretim hareketleri başlamaktadır. Çeviri temelli sanatsal üretim pratiklerinin, bilim ve teknolojiyle buluşması sonucunda disiplinlerötesi ya da başka bir deyişle disiplinleri aşan transdisipliner alternatif tartışma ortamlarının yaratılması olanaklı kılınmaktadır.
- Kolektif üretimin, dayanışmanın ve adhokratik oluşumların parçası olarak çeviri ve veri ele alındığında, özgürleşme ve demokratikleşme pratiği yönünde biyo-sanat önemli bir rol oynamaktadır.

Görüldüğü üzere, yapay zekâ etrafında inşa edilen yeni bir sanat ve çeviri alanının analog olanla algoritmik olanın çatışmadan, sanatı ötekileştirmeden, pasifleştirmeden ve veri kaynaklı eşitsizliklerden, hak odaklı veri ve çeviri politikalarına doğru bir akışın gerçekleştirilebileceği olasıdır. Böylelikle bilimle sanatın organik olanla yapay zekânın beraberliğinde, biyo-sanata ilişkin çeviri odaklı üretim pratiklerinin veri eşitsizliklerine karşı bir duruşu olduğu ve transdisipliner çalışmaların önemi vurgulanmaktadır. Ve de, organizmalardan artırılmış veri ve çeviri heykelleri örneklerinde olduğu gibi

barışçıl, sürdürülebilir alanlar, katılımcı, paylaşımcı, özgürlükçü ve demokratik yeni çeviri odaklı transdisipliner ortamları olanaklı kılarak, yeni çeviri araştırmalarının ve pratiklerinin önünü açmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Aydemir, G. (2019, Ekim 5). Sanat ve Kültür Yoluyla Bağlantılar Kurmak. *CT Haber*. 1-5. Erişim adresi: <https://www.cthaber.com/haber/3183235/kahverengi-devrim-ve-ekoloji-kapadokya-universitesinde-konusuldu>
- Binark, M. (2017). Algoritmaların Yarattığı Yankı Odalarında Siyasal Katılımın Olanak/Sızlı/Gi. *Varlık Dergisi*, (1317), 19-23. Erişim adresi: <https://yenimedya.wordpress.com/2017/07/10/algoritmaların-yarattigi-yanki-odalarinda-siyasal-katilimin-olanaksizligi/>
- Blevis, E., Ilpo K. Koskinen, L., Bødker S., Chen L. L., Youn L. K., Huaxin W., Wakkary R. (2015). Transdisciplinary Interaction Design in Design Education. *Proceedings of the 33rd Annual ACM Conference Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems*, 833-838. <http://dx.doi.org/10.1145/2702613.2724726>.
- Boyd, A., ve Oswald, M. D. (2015). *Bela İyidir. Devrim Kılavuzu*. (B. Akkuş, Çev.). Ankara: Bilgi Yayınları.
- Castells, M. (2013). *İsyan ve Umut Ağları. İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. (E. Kılıç, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Çetin, M. Z. (2019). *Tasarım Eğitiminde Transdisipliner Yaklaşım*. (Yüksek Lisans Tezi). TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirel Bogenç, E., Görgüler Z. (2015). Pratique réflexive sur la traduction collaborative en ligne en Turquie. 100% User-made translation. *Revue Parallèles*, (27), 137-148.
- Demirel Bogenç, E., Görgüler, Z. (2019a). Traduction dans les réseaux sociaux. Nouvelles pratiques traductives en Turquie. *Classiques Garnier Des mots aux actes*, (8), 271-288. <http://dx.doi.org/10.15122/isbn.978-2-406-09779-2.p.0271>
- Demirel Bogenç, E., Görgüler, Z. (2019b). Yeni Toplumsal Hareketlerin İşaret Fişeği: Evrim Ağacı Topluluğu ve Darwin'i Yeniden Çevirmek. *Frankofoni Dergisi*, (34), 79-93.
- Demirel Bogenç, E., Görgüler, Z. (2020). Ağlarda İnşa Edilen Sessel Demokrasi. İstanbul Boğazı'nın Seslerini Çevirmek, *Frankofoni Dergisi*, (37), 29-39. Erişim adresi: <http://www.frankofoni.com.tr/wp-content/uploads/2020/09/Emine-Bogenc-Demirel-Zeynep-Gorguler.pdf>

- Folaron, D. (2012). Digitalizing Translation. *Translation Spaces*, 5-31.
- Gambier, Y. (2012). *Traduction: Des métiers différents, un processus commun*, 1-19. Erişim adresi: <http://docplayer.fr/1838018-Traduction-des-metiers-differents-un-processus-commun.html>
- Gerbaudo, P. (2014). *Twitler ve Sokaklar. Sosyal Medya ve Günümüzün Eylemciliği*. (O. Akinhay, Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Haraway, D. J. (2016). *Staying with the Trouble Making Kin in the Chthulucene*. USA: Duke University Press
- Heilbron, J., Sapiro G. (2008). Outline for a sociology of translation. *Current issues and future prospects. Benjamins Translation Library*, (74), 93-107.
- Kac, E. (2005). Bio Art. *Dictionnaire du corps en sciences humaines et sociales*, 1-3. Erişim adresi: <http://www.ekac.org/bioartfrench.html>
- Nicolescu, B. (2002). *Manifesto of transdisciplinarity*. Albany, New York: Suny Press.
- Nicolescu, B. (1997, November). The Transdisciplinary Evolution of the University Condition for Sustainable Development. *The International Congress "Universities Responsibilities to Society"*. Symposium conducted at International Association of Universities, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand. Retrieved from <https://ciret-transdisciplinarity.org/bulletin/b12c8.php>
- O'Hagan, M. (2016). Massively Open Translation: Unpacking the Relationship Between Technology and Translation in the 21st Century. *International Journal of Communication*, (10), 929-946.
- O'Hagan, M. (2009). Evolution of user-generated translation: Fansubs, translation hacking and crowdsourcing. *The Journal of Internationalization and Localization*, (1), 94-121.
- Pérez-González, L., Susam-Saraeva Ş. (2012). Non-professionals translating and interpreting: Participatory and engaged perspectives. *The Translator*, 18(2), 149-165.
- Pérez-González, L. (2010). Ad-hocracies of translation activism in the blogosphere: A genealogical case study. *Text and Context: Essays on Translation and Interpreting in Honour of Ian Mason*, 259-8.
- Süter, A. (n.d.). *Art Made of Science – Microspheres*. Ayşe Gül Süter. Erişim adresi: <http://aysegulsuter.net/portfolio/microspheres/>
- Yetişkin, E. (2012). Sular Artık Tersine Akıyor: Yeni Medya Sanatı Nasıl Okunabilir?. *Art Unlimited Dergisi*, 1-4. Erişim adresi: https://www.academia.edu/2044021/Yeni_Medya_Sanat%C4%B1_Nas%C4%B1l_Okunabilir
- Yetişkin, E. (2016). Medya Sanatları. Bir Bilim, Sanat ve Teknoloji Arayüzü. *İTÜ Vakfı Dergisi: Bilim, Teknoloji ve Toplum*, (73), 1-7. Erişim adresi: <http://www.ebruyetiskin.com/medya-sanatları-bir-bilim-sanat-ve-teknoloji-arayuzu/>
- Yetişkin, E. (2018). Çağdaş Sanat Değil, Güncel Sanat Değil, Günümüz Sanatı. *BUART*, 1-11. Erişim adresi: <http://www.buart.art/2018/08/oncu-ve-sra-ds-sanatsal-uretimlere.html>
- Zhao, J. & Vande Moere, A. (2008). Embodiment in data sculpture: A model of the physical visualization of information. *International Conference on Digital Interactive Media in Entertainment and Arts*, 343-350. Retrieved from <https://dl.acm.org/doi/10.1145/1413634.1413696>